

Vak Maatschappijwetenschappen
Klas Havo 5
Thema Criminaliteit en rechtsstaat
Onderwerp Hoofdstuk 1 Wat is criminaliteit?

A 1. Aandachtspunten en belangrijke begrippen

Criminaliteit als maatschappelijk probleem kenmerken?

Criminaliteit als politiek probleem kenmerken?

Invalshoeken bij de benadering van de problematiek:

- politiek-juridisch
- sociaaleconomisch
- sociaal-cultureel
- verandering: door de tijd / per regio / binnen en tussen groepen

Wat is criminologie?

Wetenschappelijke aandachtspunten m.b.t. criminologie:

onderzoek

kwantitatief
kwalitatief

begrippen bij:

* het doen van [wetenschappelijk] onderzoek en
* het presenteren van [wetenschappelijke] onderzoeksresultaten

- validiteit
- betrouwbaarheid
- representativiteit

De “meetbaarheid” van criminaliteit (statistisch onderzoek) (CBS)

- politiecijfers
- slachtofferenquêtes
- daderenquêtes

cultuur

*waarden

*normen

normvervaging
normoverschrijdend gedrag
rechtsbronnen en rechtsregels
sociale cohesie

*sociale controle

*sancties

dominante cultuur - subcultuur - tegencultuur

1 Wat is criminaliteit?

1.1 Rechtsregels

Rechtsregels zijn bindende regels, die vastliggen in wetten en formeel worden gehandhaafd door de overheid [→ politie, inspecties]

Rechtsregels → **ordenen de samenleving**
→ **moeten conflicten voorkomen**
→ **geven aan hoe moet worden gehandeld als er conflicten zijn**

Rechtsregels hebben voorrang boven maatschappelijke normen.

1.1.1 Rechtsbronnen

Wat “recht” is, ligt vast in rechtsbronnen. Er zijn vier rechtsbronnen te onderscheiden:

a	internationale verdragen	bijv.: * Verenigde Naties * Europese Unie
b	nationale wetten	bindende regels, gemaakt door regering en volksvertegenwoordiging
c	jurisprudentie	verzameling van alle rechterlijke uitspraken
d	gewoonten	ingeburgerde gewoonten / gewoonterecht [bijna altijd “ongeschreven”]

1.1.2 Functies van rechtsregels

- I** **rechtszekerheid bieden**
- II** **ordenen van de samenleving**
- III** **waarborgen van onafhankelijke rechtspraak**

1.1.3 Rechtsregels veranderen

Verklaringen daarvoor: * **waarden en normen veranderen door de tijd heen en daarmee de opvattingen over strafwaardige gedragingen**

* **samenleving wordt complexer**

1.1.4 Rechtsregels verschillen

Rechtsregels en straffen zijn tijdgebonden en plaatsgebonden.

1.2 Strafbaar gedrag en criminaliteit

In de Nederlandse wetgeving wordt er t.a.v. strafbare zaken een onderscheid gemaakt tussen:

a	overtredingen	minder ernstige strafbare feiten	kantonrechter (1)	bijna altijd geldboete (ook hechtenis tot 1 jaar)
b	misdrijven	meer ernstige strafbare feiten	politierechter (1) meervoudige kamer (3)	vaak geldboete maar ook taakstraf en/of vrijheidsstraf tot 1 jaar geldboete en/of vrijheidsstraf → tijdelijk max. 30 jaar en/of → levenslang

1.2.1 Criminalisering

Criminalisering →

1. het strafbaar stellen van bepaald, ongewenst gedrag

2. het daadwerkelijk optreden tegen dat gedrag door de politie

3. wat is het effect van dat optreden?

[is het wel / niet doeltreffend / werkt het wel / niet "verhardend"]

De gekozen volksvertegenwoordiging [= parlement] bepaalt welke gedragingen strafbaar zijn.

1.2.2 Onderscheid in soorten delicten [delict = strafbaar feit]

Voorbeelden:

- geweldsdelicten
- seksuele delicten
- vermogensdelicten
- drugsdelicten
- milieudelicten
- verkeersdelicten

Criminaliteit begripsbepaling geen eenduidige definitie

"door de overheid bij wet strafbaar gesteld gedrag"

oorzaken →

geen eenduidigheid

verscheidenheid aan wetenschappelijke theorieën

1.2.3 **Andere indeling** → op basis van maatschappelijke schade / gevolgen voor slachtoffers

- veel voorkomende criminaliteit
- zware criminaliteit [ernstige vormen van criminaliteit]

↓

- georganiseerde criminaliteit

↓

- [strakke] organisatievorm
- interne hiërarchie
- taakverdeling
- actief gedurende langere periode
- actief in meerdere categorieën misdrijven

1.3 Criminaliteit als maatschappelijk probleem

1.3.1 Criminaliteit als maatschappelijk probleem en politiek probleem

Kenmerken van een maatschappelijk probleem:

1. Er sprake is van overlast.
2. Er zijn grote groepen mensen bij betrokken.
3. Er vindt voortdurende discussie over plaats.

Dit noemt men ook wel het 'maatschappelijk debat' .

Er zijn altijd verschillende groepen die heel anders denken over het probleem en die het dus heel anders willen aanpakken.

4. De betrokken groepen kunnen geen definitieve oplossing doorvoeren.

Elke oplossing is tijdelijk en het probleem keert vaak in een andere vorm weer terug. Maatschappelijke problemen verdwijnen niet, maar ze blijven lang op de 'agenda' staan.

Kenmerken van een politiek probleem:

1. Er is in een samenleving sprake van een ongewenste situatie.
2. Die situatie wordt als oplosbaar beschouwd.
3. En bij de oplossing daarvan moet de overheid betrokken zijn.

Criminaliteit als een sociaal en politiek (maatschappelijk) probleem

Criminaliteit als sociaal [= maatschappelijk] probleem: → Het betreft een situatie

- die grote groepen mensen onwenselijk vinden:
- die in strijd is met en bedreigend voor heersende waarden en normen van de samenleving:
- die prominent op de publieke agenda staat, o.a. omdat velen vinden dat er actie moet worden ondernomen om die situatie te veranderen;
- waarover uiteenlopende opvattingen bestaan over de aanpak ervan;
- waarvan de samenleving grote schade ondervindt.

Criminaliteit als politiek probleem: → Het betreft een situatie

- die hoog op de politieke agenda staat;
- die een bedreiging vormt voor de rechtsorde en de veiligheid;
- waartegen optreden van de overheid gewenst en nodig is, omdat het 'handhaven van de openbare orde' en het verschaffen van veiligheid voor de burgers behoort tot de basisfuncties van de staat;
- waarover tussen politieke partijen geen overeenstemming, waardoor er verschillende afwegingen worden gemaakt m.b.t. de rechtsstaat.

1.3.2 Gevolgen van criminaliteit

Criminaliteit heeft maatschappelijke gevolgen. Daarbij is een onderscheid te maken in:

- a. **materiële schade** voor - privé personen, bedrijven, samenleving /overheid
 - doorberekenen van schade
 - stijgende premies
 - bestrijding van criminaliteit kost veel geld → belastingbetaler!
- b. **immateriële gevolgen**
 - psychische en lichamelijke gevolgen voor slachtoffers
 - minder privacy meer controle [camera's, detectiepoortjes, part. beveiliging]
 - vervaging van het normbesef
 - risico van 'eigenrichting'
 - gevoel van onveiligheid neemt toe
 - morele verontwaardiging bij burgers
 - versterkte negatieve beeldvorming t.o.v. bep. groepen in samenleving
 - verlies van vertrouwen in rechtsorde
 - verlies van vertrouwen in medemens en in overheidsinstanties

1.3.3 Wie proberen iets te doen aan criminaliteit?

- **Particulieren**
- **Bedrijfsleven**
- **Maatschappelijke instellingen**

Reclassering Nederland !

- begeleidt verdachten en veroordeelden vanaf het moment van arrestatie tot en met volledige in vrijheidsstelling.
- doet onderzoek naar persoonlijke achtergronden van de verdachte voor de OvJ en rechter
- ziet toe op het nakomen van verplichtingen door veroordeelden, bijv. het uitvoeren van werkstraffen en het naleven van de voorwaarden die horen bij toezicht.
- ondersteunt ex-gedetineerden bij het opbouwen van een bestaan zonder criminaliteit.

Coorhert Liga

De Coorhert-Liga werd in 1971 opgericht en was tot in het midden van de jaren '80 de spreekbuis van juristen, die hun ongenoegen uitten over de strafrechtpleging. De Coorhert-Liga was voor lagere straffen en een humanere behandeling van gedetineerden. De Liga is sinds jaren nauwelijks actief.

1.3.4 Aandacht voor slachtoffers

Door: - politie en justitie

- *verplicht tot het geven van informatie over verdere verloop van het onderzoek nadat aangifte is gedaan
- *spreekrecht voor slachtoffers tijdens strafzaak
- *"voegen" in een strafzaak om schadevergoeding te vragen en OvJ moet dit verzoek dan inbrengen tijdens de behandeling van de rechtszaak

- Schadefonds Geweldsmisdrijven
- bureau Slachtofferhulp
- Stichting Blijf-van-mijn-Lijf
- Juridisch Loket (eerder Bureau voor Rechtshulp genoemd)
- Meldpunt Discriminatie